

Barnehagen som flerspråklig arena

I NRK-programmet Brennpunkt den 01.11.11 ble det satt fokus på kvalitet i barnehagen, uten at begrepet kvalitet ble nærmere definert. Vi ønsker å rette fokus på en av de utfordringene ansatte i barnehager står overfor, og som krever god kompetanse, tilstrekkelig personale og en tydelig ledelse for å få til en kvalitativ god barnehage.

Barnehagens mandat

Barnehagens mandat er å legge et godt grunnlag for livslang læring – for majoritetsspråklige så vel som minoritetsspråklige. Med minoritetsspråklige forstår myndighetene barn med annet morsmål enn norsk, samisk, svensk, dansk eller engelsk. Andelen minoritetsspråklige barn i barnehagen i Troms ligger nå på 4,8 prosent og 6,1 for Finnmark, for enkelte kommuner opp til 16,7 prosent. Når kontantstøtten opphører for 2-åringene, er det grunn til å anta at andelen minoritetsspråklige barn vil øke. Dette representerer en bemanningsmessig og faglig utfordring for barnehagene.

Barnehagen som læringsarena

For førskolebarn er det å lære språk og å lære generelt to sider av samme sak. Barnet er først sosialt, så begynner det å utvikle sin kunnskap gjennom å sette ord på sine erfaringer. For flerspråklige barn skjer dette både på første- og andrespråket. Det er avgjørende at barna får delta i sosiale fellesskap hvor de har *noe å snakke om* og *noen å snakke med*. Barna lærer først å bruke språket i konkrete situasjoner der språk og situasjon utfyller hverandre, og så i situasjoner der språket alene er bærer av mening. Svaret på spørsmålet om hva som er et godt språk, er avhengig av hva språket skal brukes til - daglig kommunikasjon eller som redskap for læring.

Barnehagen står overfor store utfordringer i det praktisk-pedagogiske arbeidet. Personalet består av førskolelærer, fagarbeidere med utdanning fra videregående skole, og assistenter som det ikke er knyttet noe utdanningskrav til. Norge har en lavere pedagogtetthet enn de andre nordiske landene. Det er det grunn til å stille spørsmål om bemanning og kompetansen er tilstrekkelig.

Fra full dekning til kvalitet i barnehagen

Er det en myte at barn lærer språk bare de plasseres i et miljø hvor det nye språket brukes? Resultater fra forskning på enspråklige barn viser at barn fra språklig svake hjem som går i barnehager som er gode på språkstimulering, gjør det bedre de første årene på skolen enn barn fra språklig sterke hjem som går i barnehager som er svake på språkstimulering. Det skulle være grunn til å tro at barnehagens pedagogiske kvalitet har minst like stor betydning for de minoritetsspråklige barnas språklige utvikling. Her er det sentralt å skape lekearenaer som inkluderer alle barna i barnehagen. Gjennom leken lærer barnet å forhandle om hva som skal være lekens tema, hvilke regler som skal gjelde og hvem som skal få delta. Popularitet og status som lekekamerat er avhengig av at barnet behersker de uskrevene reglene i leken. Dette krever språklige forutsetninger og bidrar til utvikling av språklige ferdigheter. Det barnet som mestrer dette, får sosial status. Fra forskning vet vi at barnehagen er et sted hvor sosial status reproduseres. Dette blir ikke minst tydelig i barnehager hvor fri lek er dominerende. Vi ser at

de barna som av en eller annen grunn mangler aktuell kompetanse, blir “flytende rundt” i miljøet uten tilgang til de lekearenaene som er så viktige for utvikling av norskspråklige kompetanse. Å lære språk er et sosialt anliggende, og tilgang til gode leke og samtalesituasjoner er derfor avgjørende i arbeidet med å tilegne seg norsk som andrespråk.

Erfaringer fra prosjekt

I perioden 2007-2010 deltok 20 barnehager i Troms i prosjektet *Språklig og kulturelt mangfold i barnehagen* initiert av Kunnskapsdepartementet og ledet av Nasjonalt Senter for Flerkulturell Opplæring (NAFO). Prosjektet avdekket et stort behov for kompetanse på området språklig og kulturelt mangfold, og at det er nødvendig med et kontinuerlig fokus både på holdninger og faglighet i barnehagene.

Oppsummeringen fra NAFO-prosjektet pekte på noen suksesskriterier. Synliggjøring av språklig og kulturelt mangfold gjennom samarbeid med de minoritetsspråklige foreldrene fikk umiddelbar positiv effekt: 1) personalet fikk kjenne på og diskutert egne holdninger til minoritetsspråklige barn og foreldre, og satt fokus på profesjonalitet i yrket i denne sammenhengen; 2) behovet for kunnskap om andre kulturer og språk fremmet et bedre foreldresamarbeid; og 3) viktigheten av morsmålet i arbeidet med å stimulere andrespråket. Personalet i barnehagene fikk økt innsikt i hva språkkompetanse består i, og også betydningen av å organisere lekegrupper og situasjoner som inkluderte barn med ulik norskspråklig kompetanse. Prosjektet førte til økt toleranse for manglende språkferdigheter og mer målrettet og begrunnet stimulering av norskspråklige ferdigheter hos barnehagebarna.

Veien videre

Barnehagen står i et spenningsfelt mellom en tradisjon der frilek dominerer og forventinger om å legge et grunnlag livslang læring. Det finnes lite kunnskap om forholdet mellom barnehagens praksis og de nasjonale intensjonene slik de er formulert i lov og rammeplan for barnehagen. I den offentlige debatten er tiden inne til å flytte hovedfokus fra antall barnehageplasser til faglig innhold i barnehagen.